

ACHTER DE WOLKEN

FRED EGGINK

Dik Kusters, een leven lang liefde voor het landschap

emjee
uitgevers

Inhoud

8	De aanleiding
13	Voorwoord: Ton Jansen
14	De opmaat
17	Cees Hoogteijling
19	Josje Knobbout
20	Het Handschrift
37	Lisette le Blanc
52	We bulldozeren het landschap weg
56	Ruimtelijk werk: in het groot
63	Aart Kusters
71	Marian & Peter Wennekes
73	Mieke van den Besselaar
74	Ruimtelijk werk: in het klein
78	Grafische technieken
82	Absurd-realisme
88	Illustratie
92	Internationaal
99	Kees Vreugdenhil
	Van solo naar samen
102	Fruitcorso
116	Dialect
118	Wereldse klanken
120	Afbeeldingen
122	Exposities (1982-2022)
124	Nawoord

Het handschrift

Wie schilderijen van Dik Kusters bekijkt, waant zich meteen midden in het rivierenlandschap. Ze ademen de sfeer van de Waal en waar je ook kijkt: overal imposante luchten. Je staat als het ware naast of in de uiterwaarden. Je hoort bijna de ganzen en het stromende water. In de verte lopen kinderen met een hond door het gras, verderop doemt een kerkje op. Het realisme spat er vanaf. Letterlijk, want naast aquarel maakt Kusters gebruik van spattechniek. Welkom in zijn wereld van land, licht en water.

“De dijk is mijn wereld”, vertelt Dik, al wandelend langs de Waal bij zijn woonplaats Varik. “Ik word hier altijd lyrisch van. Kijk om je heen, alles is prachtig. En de Waal verveelt nooit, elk jaargetijde levert weer andere beelden op. Als mensen mij vragen wat ik schilder, zeg ik altijd: ‘De Waal, de Waal en de Waal’. Het blijft een prachtige rivier, ook al is het de laatste jaren een economische racebaan geworden met die gigantische containerschepen. De rivier is vervlochten met mijn bestaan. Dit landschap is aan mijn hart gebakken. Ik schilder uit betrokkenheid, uit liefde. Elke dag zie je wat anders. Dan weer is er de rust, dan weer de dreiging. Of na hoogwater het vuil, dat aan de heiningen zit, die hekwerken lijken wel visfuike in het landschap.

Er is altijd interactie tussen licht en water, het is de emotie van de dag. Licht is een essentieel onderdeel van het landschap. De kleur van de lucht bepaalt de kleur van het water. Het kan wit zijn, grijs en pikzwart. De Waal staat nooit stil en stroomt altijd. Ik teken het ritme van de stroming, ik houd sowieso van ritme. Maar ook het ritme van de golven, subtiel veroorzaakt door de wind.

En dan het verschil in de seizoenen. In de winter bijvoorbeeld zijn de boompertjes in de uiterwaarden een transparante facade, stroken die verdwijnen in de horizon. In de zomer is die bomenrij door het bladerdek een gesloten facade.”

De plaats die het werk van Dik inneemt in de verbeelding van het landschap

Er bevindt zich magie in het water dat alle mensen uit het binnenland trekt, dat hen over heuvels, door kreken en beken en rivieren naar zee leidt (De Amerikaanse schrijver Herman Melvill (1819 – 1891)).

Natuur en mensen zijn altijd met elkaar verbonden geweest. We zien dat terug in de kunst. In Romeinse huizen in Pompeï en Herculaneum trof men afbeeldingen van landschappen en flora en fauna aan uit de eerste eeuw na Christus. In Palestrina (Italië) werd het bijzondere mozaïek met de afbeelding van de rivier De Nijl en de bedrijvigheid op het water getoond, daterend uit de tweede eeuw voor Christus. Romeinse afbeeldingen werden geroemd door Plinius de Oudere die in het jaar 77 Naturalis Historia schreef, met de bekende uitspraak *De natuur, dat is het leven zelf*. Ook zijn neef en later adoptiezoon Plinius de Jongere waren vol lof over de realistische natuurafbeeldingen op fresco's en mozaïeken uit die tijd.

In de Middeleeuwen werd het landschap gebruikt als decor voor religieuze voorstellingen en in de Renaissance als achtergrond van onder andere portretten. De Mona Lisa (1503-1506) van Leonardo da Vinci is daar een voorbeeld van. Vanuit het gebied boven de Alpen trok men over bergen en dalen naar het zuiden. Pieter Bruegel maakte in de tweede helft van de zestiende eeuw vele schetsen toen hij op weg was naar Sicilië. In de zeventiende eeuw werd het landschap een zelfstandig genre, zoals we dat terug zien bij onze Hollandse meesters als Jan van Goyen en Jacob van Ruisdael. Ook zijn er in die tijd schilders die Italianisanten werden genoemd omdat ze onder de indruk waren van het landschap in Italië in combinatie met het licht. Rond 1800 speelde de grote filosoof en wetenschapper Goethe een belangrijke rol. Hij deed uitgebreid onderzoek naar de natuur in relatie tot kleurentheorieën.

Hij zei: “De natuur schept eeuwig nieuwe vormen, wat er is, is er nooit geweest, wat er was, komt niet meer terug – alles is nieuw, maar eigenlijk steeds oud”. In die tijd, we spreken van de Romantiek, zag men in het landschap het sublieme en het spirituele. Daar kwam rond 1848 weer een reactie op door de schilders van Barbizon, die het realisme nastreefden en de Hollandse meesters uit de zeventiende eeuw ontdekten. Dit realisme gaf oneindig veel impulsen: nieuwe experimenten van de schilders van Oosterbeek, de Haagse School en de moderne doorbraak, onder andere in Domburg, Bergen en Laren, om een paar voorbeelden te noemen.

Het oeuvre van Dik toont realistische landschappen. Het werk toont de liefde voor het rivierenlandschap. Dik observeert en geeft met een fijne strek de details weer van de horizon, de rivier, de bomen, een huis, een boot en de wolkenpartij. De landschappen geven een bepaald moment van de dag weer. Het kan zonnig zijn of er is net een bui geweest. De compositie is weloverwogen opgebouwd en zacht van kleur. Het rivierenlandschap geeft Dik oneindig veel mogelijkheden en variaties. Dik volgt de lijn van onze zeventiende eeuwse schilders en die van de negentiende eeuw met als resultaat zijn eigen poëtische handschrift. De rivier heeft een belangrijke aantrekkingskracht op Dik. Samen met Wilna woont hij in het rivierengebied. De rivier is een groot onderdeel van zijn leven en dat uit hij in zijn werk. Hij laat zich steeds weer verrassen door het licht, de wolken, de kleuren en de golven en de magie van het water. De rivier dat is het leven zelf.

Lisette le Blanc
(kunsthistoricus, conservator)

